

ชุดการสอน

เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ชุดที่ 1

เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธา
และปัญญาที่ถูกต้อง

นางสาวปรียากร กุณโรจระ
ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ชำนาญการ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสตูลวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดสตูล
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16

คำนำ

ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม จัดทำขึ้นประกอบการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นชุดการสอนที่นักเรียนใช้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วยชุดการสอน จำนวน 5 เล่ม คือ

ชุดการสอนนี้ เป็นชุดการสอน เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง จัดทำขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชุดการสอนนี้จะประกอบด้วยคำชี้แจงการใช้ชุดการสอน เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง คำชี้แจงสำหรับครู คำชี้แจงสำหรับนักเรียน บทบาทนักเรียน แผนภูมิลำดับขั้นการเรียนรู้ มาตรฐาน ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ แบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน ใบความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ เฉลยกิจกรรมการเรียนรู้และเฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นประโยชน์ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง ชุดการสอนชุดนี้คงเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ในด้านความรู้ ความสามารถ และเห็นความสำคัญต่อวิชาสังคมศึกษา สามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตได้

ปรียากร กุณโรจร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
คำชี้แจงการใช้ชุดการสอน เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง.....	1
คำชี้แจงสำหรับครู.....	2
คำชี้แจงสำหรับนักเรียน	3
บทบาทของนักเรียน.....	4
แผนภูมิลำดับชั้นการเรียนรู้.....	5
มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้.....	6
จุดประสงค์การเรียนรู้	7
แบบทดสอบก่อนเรียน	8
กระดาษคำตอบแบบทดสอบก่อนเรียน.....	11
ใบความรู้ เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง	12
ศูนย์การเรียนรู้ที่ 1	17
ศูนย์การเรียนรู้ที่ 2.....	18
แบบทดสอบหลังเรียน	19
กระดาษคำตอบแบบทดสอบหลังเรียน	22
ภาคผนวก.....	23
เฉลยศูนย์การเรียนรู้ที่ 1.....	24
เฉลยศูนย์การเรียนรู้ที่ 2.....	26
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน	27
เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน.....	28
บรรณานุกรม.....	29

คำชี้แจงสำหรับการใช้ชุดการสอน

ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วยชุดการสอนทั้งหมด จำนวน 5 เล่ม

ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

ชุดการสอนที่ 2 เรื่อง การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาและการคิดแบบวิทยาศาสตร์ หลักการของพระพุทธศาสนาหลักการของวิทยาศาสตร์

ชุดการสอนที่ 3 เรื่อง ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา

ชุดการสอนที่ 4 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกหัดอบรมตนเอง การพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพ

ชุดการสอนที่ 5 เรื่อง พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา

ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในชุดการสอนเล่มนี้เป็น **เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง** ใช้เวลาเรียน **ใช้เวลาเรียน 2 ชั่วโมง ในชุดการสอนทั้ง 5 เล่ม เวลาเรียน 10 ชั่วโมง** เป็นนวัตกรรมอีกประเภทหนึ่ง ที่จัดทำขึ้นเพื่อนำมาแก้ปัญหา และพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งชุดการสอนในแต่ละเล่ม ประกอบด้วย

1. คำชี้แจงการใช้ชุดการสอน
2. คำชี้แจงสำหรับครู
3. คำชี้แจงสำหรับนักเรียน
4. แผนภูมิลำดับขั้นการเรียนรู้
5. มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้
6. แบบทดสอบก่อนเรียน จำนวน 10 ข้อ ใช้วัดความรู้พื้นฐานนักเรียน
7. เนื้อหาสาระการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาที่ใช้อธิบายในแผนการจัดการเรียนรู้
8. แบบฝึกกิจกรรม ใช้ประเมินความรู้ของเนื้อหา
9. แบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 10 ข้อ ใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากศึกษาชุดการสอน เล่มนี้
10. ภาคผนวก ประกอบด้วย เฉลยทดสอบก่อนเรียน เฉลยแบบฝึกกิจกรรม และเฉลยทดสอบหลังเรียน

คำชี้แจงสำหรับครู

ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. ครูแจกชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง ให้นักเรียน
2. ครูชี้แจงการใช้ชุดการสอนให้นักเรียนทราบก่อนลงมือปฏิบัติ
3. ครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อดูว่านักเรียนมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง มากน้อยเพียงใด
4. ครูให้นักเรียนศึกษาชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง ศูนย์การเรียนรู้ที่ 1 และ 2 เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนและเกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้อง
5. ครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อดูว่านักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจหลังเรียนมากน้อยเพียงใด
6. ครูสังเกตพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้วบันทึกผล
7. ครูตรวจ นับคะแนน และบันทึกผลลงในแบบเก็บคะแนน การทำกิจกรรมการเรียนรู้ จากชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม เล่มที่ 1 เรื่องพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง ชุดนี้
8. ครูแจ้งคะแนนให้นักเรียนทราบและชมเชยนักเรียน พร้อมกับให้คำแนะนำเพิ่มเติม

คำชี้แจงสำหรับนักเรียน

ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง ชุดนี้ ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยนักเรียนควรปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

ศึกษาก่อนลงมือปฏิบัติกิจกรรม

1. นักเรียนฟังคำชี้แจงการใช้ชุดการสอนให้เข้าใจ
2. นักเรียนรับชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง
3. นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน จำนวน 10 ข้อ เพื่อประเมินวัดความรู้พื้นฐานของนักเรียนก่อนเรียน
4. นักเรียนศึกษาเนื้อหาทำความเข้าใจให้ดีตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายตามลำดับ โดยไม่ข้ามขั้นตอน หากไม่เข้าใจให้นักเรียนขอคำปรึกษาจากครูเมื่อเข้าใจแล้วให้ทำแบบฝึกกิจกรรมหรือตอบคำถามทุกข้อ
5. ส่งผลงานการทำแบบฝึกหัดจากท้ายเล่มชุดการสอน เพื่อให้ครูตรวจและบันทึกผล
6. เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมหลังบทเรียนแล้ว ให้นักเรียนตรวจดูเฉลยในหน้าต่อไปถ้าผิดให้กลับไปศึกษาบทเรียนและตอบคำถามใหม่อีกครั้ง
7. นักเรียนต้องไม่ดูเฉลยก่อนทำแบบฝึกกิจกรรม หรือแบบทดสอบก่อนเรียน/หลังเรียนต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
8. เมื่อศึกษาจบแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนและตรวจคำตอบจากเฉลยแล้วนำผลคะแนนที่ได้เปรียบเทียบกับคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียน
9. ขอให้นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆ อย่างรอบคอบ มีความสุขและสนุกสนาน
10. ในการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง นักเรียนควรให้ความร่วมมือ ตั้งใจในการทำกิจกรรม และตรงต่อเวลา

บทบาทของนักเรียน

1. นักเรียนต้องอ่านคำสั่งและปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างระมัดระวังและรอบคอบ
2. นักเรียนต้องทำกิจกรรมต่างๆ จนสุดความสามารถ
3. นักเรียนต้องตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมอย่างจริงจัง ไม่คุยกับเพื่อนจนทำให้เสียสมาธิ
4. หลังปฏิบัติกิจกรรมแล้วนักเรียนต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกชิ้นเข้าที่ให้เรียบร้อย
5. นักเรียนต้องตั้งใจทำกิจกรรมให้เสร็จทันเวลา
6. นักเรียนต้องใช้สื่อหรืออุปกรณ์อย่างระมัดระวัง

แผนภูมิลำดับขั้นตอนการเรียนรู้

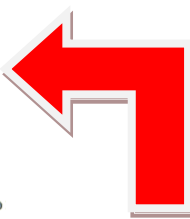

1. อ่านคำแนะนำให้เข้าใจ

2. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน

3. ศึกษาบทเรียน

4. ทำแบบทดสอบหลังเรียน

5. ไม่ผ่านการทดสอบ

5. ผ่านการทดสอบ

6. ศึกษาเรื่องใหม่

และนี่ก็คือลำดับขั้นตอนในการทำกิจกรรมของเรา นะเด็กๆ ถ้าทุกคนเข้าใจแล้ว ก็มาเริ่มทำข้อสอบก่อนเรียนกันเลย

พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติ ตามหลักธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส 1.1 ม.4-6/5 วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา หรือ แนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

สาระสำคัญ

พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

สาระการเรียนรู้

ความรู้

- อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องได้

ทักษะ/กระบวนการ

- การเรียนแบบกลุ่มในการวิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องได้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- มีความรับผิดชอบ
- ใฝ่เรียน ใฝ่รู้
- ซื่อสัตย์ สุจริต

จุดประสงค์การเรียนรู้

- นักเรียนสามารถอธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องได้

แบบทดสอบก่อนเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม
เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ
เวลา 20 นาที

คำสั่ง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกที่สุดแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงใน
กระดาษคำตอบ

- ข้อใดให้ความหมายของคำว่า “พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากล” ได้ถูกต้องที่สุด
 - เป็นที่ยอมรับของคนนานาประเทศ
 - มีหลักการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
 - มีหลักการและวิธีการเป็นที่ยอมรับว่ามีความถูกต้องและพิสูจน์ได้
 - มีผู้คนทั่วโลกนำไปปฏิบัติตาม และนำไปเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักทั่วไปในสากล
- ข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลางของพระพุทธศาสนาได้แก่ข้อใด
 - มัชฌิมาปฏิปทา
 - เยภยยลิกา
 - โอวาทปาติโมกข์
 - อนันตลักษณ์สูตร
- ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตั้งงามที่ประกอบด้วยเหตุผล คือความหมายของคำในข้อใด
 - ความเชื่อ
 - ความเลื่อมใส
 - ความศรัทธา
 - ความมีวิจารณ์ญาณ

4. ข้อใดไม่จัดเป็นหลักความเชื่อใน กาลามสูตร 10 ประการ
 - ก. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะอ้างตำรา
 - ข. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะคนพูดเป็นที่รัก
 - ค. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะตรีกตามอาการ
 - ง. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะได้ยินได้ฟังตามๆกันมา

5. วิธีคิดในข้อใดจัดเป็นการคิดตามแบบโยนิโสมนสิการ
 - ก. วิธีคิดแบบชักจูงใจด้วยของรางวัล
 - ข. วิธีคิดแบบทำให้ยอมรับกับปัญหา
 - ค. วิธีคิดแบบตามหลักการและความมุ่งหมาย
 - ง. วิธีคิดแบบปล่อยวางตากฎแห่งกรรมและความไม่เที่ยง

6. เมื่อนักเรียนต้องการซื้อมือถือเครื่องใหม่ นักเรียนควรใช้วิธีคิดใด มาช่วยตัดสินใจในการเลือกซื้อเพื่อจะได้รู้จักใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าและแท้จริงมากที่สุด
 - ก. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม
 - ข. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก
 - ค. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ
 - ง. วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุและปัจจัย

7. วิธีคิดแบบจำแนกประเด็นและแง่มุมต่างๆในทุกด้าน โดยการมองเห็นได้หลายมุมเพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้คำตอบที่ถูกต้องสมบูรณ์ จัดเป็นวิธีคิดแบบใด
 - ก. วิธีคิดแบบอริยสัจ
 - ข. วิธีคิดแบบวิภังชวาท
 - ค. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์
 - ง. วิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม

8. จากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน นักเรียนคิดว่าหลักธรรมในข้อใดสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
 - ก. อธิปไตย 3
 - ข. สังคหวัตถุ 4
 - ค. เบญจศีล 5
 - ง. อริยมรรค 8

9. ผู้ใหญ่ลี เป็นผู้ใหญ่บ้านหนองน้ำใส ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในการยึดถือความเห็นส่วนใหญ่ของชาวบ้านเป็นหลักในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้าน นักเรียนคิดว่าผู้ใหญ่ลีมีคุณธรรมในข้อใด
- ก. อุตสาหิปไตย
 - ข. โลกาธิปไตย
 - ค. ธรรมาธิปไตย
 - ง. มัชฌิมาธิปไตย
10. การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นักเรียนควรยึดถือหลักธรรมต่อไปนี้ ยกเว้น ข้อใด
- ก. สัมปยุตธรรม
 - ข. อุบาสกธรรม
 - ค. บุญกิริยาวัตถุ
 - ง. สาราณียธรรม

กระดาษคำตอบแบบทดสอบก่อนเรียน

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....

ข้อ	ก	ข	ค	ง
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
10	

ใบความรู้ เล่มที่ 1

เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธา
และปัญญาที่ถูกต้อง

หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักความจริงที่พระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบโดยมิได้ทรงสร้างสรรค์ขึ้นเอง และมีได้ทรงรับคำสอนมาจากเทพเจ้าหรือพระเจ้าองค์ใดทั้งสิ้นดังที่กล่าวแล้วนั้นพระพุทธศาสนาจึงนับว่าเป็นศาสนาที่ต่างไปจากศาสนาอื่นๆอยู่มาก หลักคำสอนที่สนับสนุนความจริงดังกล่าวนี้ คือ หลักคำสอนเรื่อง ศรัทธาและปัญญา

ศรัทธา

ศรัทธา คือ ความเชื่อ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาหรือเหตุผล ซึ่งเรียกว่า ศรัทธาเพื่อปัญญา แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงสอนให้คนมีศรัทธา แต่ศรัทธาของพระองค์นั้นต้องผ่านการพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาให้รอบคอบเสียก่อน ดังที่ทรงสอนชาวกาลามะแห่งเกสบุตรนิคม ในแคว้นโกศล ว่า

อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะฟังตามๆกันมา เพียงเพราะถือปฏิบัติกันสืบๆมา เพียงเพราะข่าวเล่าลือ เพียงเพราะการอ่านตำราหรือคัมภีร์ เพียงเพราะการให้เหตุผลแบบตรรกะ เพียงเพราะการอนุমানเอาตามอาการที่ปรากฏ เพียงเพราะเห็นว่าเข้ากันได้ตรงตามทฤษฎีหรือความคิดเห็นของตน เพียงเพราะเห็นว่ามีรูปลักษณะน่าเชื่อถือ และเพียงเพราะถือว่าสมณะหรือนักบวชผู้นี้เป็นครูของเรา

แต่เมื่อใดได้ใช้ปัญญาพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว และเห็นว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้น ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน อีกทั้งนักปราชญ์ไม่ติเตียน ก็จงทำสิ่งนั้น แต่หากสิ่งใดเมื่อทำลงไปแล้วตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน นักปราชญ์ติเตียน ก็จงอย่าได้ทำสิ่งนั้นเลย

หลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นมีข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ หากทรงสอนเรื่องศรัทธาไว้ในที่ใด ก็จงทรงสอนปัญญากำกับไว้ในที่นั้นด้วย นั่นก็หมายความว่า ทรงสอนให้ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเสมอไป

ตัวอย่างเช่น ในหลักคำสอนหมวด พละ 5 (ธรรมอันเป็นกำลัง) ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา หรือใน อริยทรัพย์ 7 (ทรัพย์ภายในอันประเสริฐ) ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ พุสฺสัจจะ จาคะ และปัญญา

การพัฒนาศรัทธา ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อ ศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นจะต้องเป็นความเชื่อมั่นในคุณงามความดีที่ประกอบด้วยเหตุผล ผิดจากนี้แล้วไม่นับว่าเป็นศรัทธา ยกตัวอย่าง มีคนมาบอกว่า ถ้าอยากเรียนหนังสือเก่ง สอบได้คะแนนดี เรียนจบแล้วได้ทำงานที่ก้าวหน้า ประสบความสำเร็จในชีวิต ให้ท่องคาบทโตบทหนึ่งวันละร้อยครั้ง เราเชื่อและทำตาม

ความเชื่อ อย่างนี้ไม่จัดว่าเป็นศรัทธาเพราะไม่มีเหตุผล คนที่ต้องการเรียนหนังสือเก่งแต่แค่ท่องคาถา ไม่สนใจอ่านหนังสือ แทนที่จะเรียนเก่ง สอบได้คะแนนดี ก็จะกลับสอบตกได้ง่ายๆ แต่ถ้าใครพูดว่าถ้าอยากประสบความสำเร็จดังกล่าวข้างต้นนั้นต้องขยันหมั่นเพียร ศึกษาหาความรู้ ตั้งใจฟังครูอาจารย์สอน ฟังแล้วนำมาคิดพิจารณาเพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น เรื่องโดยยังไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่กระจ่างก็ซักถาม เมื่อได้ความรู้ถูกต้องแน่นอนแล้วให้จดบันทึกกันลืม ผู้มีวิญญูณแห่ง “ผู้ไม่รู้” เช่นนี้ประสบความสำเร็จในการเรียนแน่นอน เราเชื่อและกระทำตามนี้ ความเชื่ออย่างนี้จัดเป็นศรัทธาที่พึงประสงค์ได้ แม้ว่าจะเป็นศรัทธาในเรื่องธรรมดาสามัญก็ตาม เพราะความเชื่อเช่นนี้มีครบองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ อยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล และสิ่งที่เชื่อและกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ดีงามหรือเป็นไปเพื่อความดีงามแห่งชีวิต

ศรัทธาที่ควรพัฒนา มีลักษณะ 3 ประการ ได้แก่

1) เชื่อมั่นในความดีของมนุษย์ หมายถึง เชื่อมั่นว่ามีหลักแห่งความดีงามของมนุษย์ และความดีงามนั้นเป็นไปตามเหตุปัจจัยมิใช่มีขึ้นเองโดยบังเอิญ เชื่อมั่นว่าความดีงามนั้นสามารถสร้างขึ้นได้ หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่ามนุษย์เรามีศักยภาพจะพัฒนาคนให้บรรลุถึงความดีงามนั้นได้ด้วยความพากเพียรของตนเอง มิใช่ด้วยการอ่อนวอนขอร้องขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ บันดาลให้เป็นไป โดยมีพระพุทธเจ้าทรงทำให้เป็นตัวอย่าง และเชื่อมั่นว่ามีกลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธองค์แล้วได้บรรลุถึงความดีงามนั้นจริงๆ ปรากฏเป็นสักขีพยาน

2) เชื่อมั่นในกฎแห่งการกระทำและผลของการกระทำ หมายถึง เชื่อมั่นว่าไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นลอยๆ โดยไม่มีเหตุปัจจัยให้เกิด เมื่อกระทำอะไรลงไปแล้วย่อมจะมีผลของการกระทำนั้นตามมาไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม ยกตัวอย่าง สมศักดิ์เป็นเด็กขยันเรียน ขยันทำการบ้าน ทบทวนตำราอยู่เสมอ การกระทำของสมศักดิ์นี้เป็นเหตุ สมศักดิ์ย่อมได้รับผลของการกระทำแน่นอน โดยตรงก็คือ “ได้ความเป็นคนขยัน” ได้ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ไม่เคยรู้ไม่เคยเข้าใจ ผลโดยอ้อมก็คือสมศักดิ์อาจสอบได้คะแนนดี ครูอาจารย์ เพื่อนๆ หรือคนอื่นๆ ที่รู้จักอาจชื่นชมสมศักดิ์ (พึงเข้าใจว่า คนขยัน เรียนดี มีความรู้ความเข้าใจวิชาที่เรียน ไม่จำเป็นจะต้องสอบได้คะแนนดีก็ได้ เพราะการสอบของเขาขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ครูผู้ตรวจให้คะแนนหรือเครื่องตรวจคะแนน ผลของการเรียนจึงถือเป็นผลโดยอ้อมของการเรียนดี)

3) เชื่อมั่นว่ามนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำและผลของการกระทำนั้น ข้อนี้สืบเนื่องมาจากข้อ 2) คือ ถ้าคนเชื่อว่ากระทำอะไรลงไปแล้วไม่ว่าดีหรือชั่วย่อมได้รับผลของการกระทำนั้นไม่ทางตรงก็ทางอ้อม จะทำให้เป็นคนระมัดระวังตนอย่างดี มีความละเอียดรอบคอบ โดยผลอะไรก็ตามอำนาจความอยากความต้องการ เพราะเขาเชื่อว่าถ้าทำอะไรไม่ดีลงไปเขาจะต้องรับผลของการกระทำนั้น คนที่เชื่อมั่นอย่างนั้นย่อมเป็นคนมีความรับผิดชอบสูง คือ รับทั้งผิด รับทั้งชอบ อันจักเกิดขึ้นจากการกระทำของตน ไม่เหมือนคนส่วนมากที่ยินดีรับเฉพาะ “ชอบ” ไม่ยอมรับ “ผิด” คนที่คิดเสมอว่าตนเองจะต้องรับผิดชอบ

ต่อการกระทำของตนเอง จะไม่ทำความเสียหายง่ายๆ เพราะเขาคิดล่วงหน้าไปไกลว่า ถ้าทำลงไปแล้วคนอื่นเขารู้เข้าเขาจะว่าอย่างไร เกียรติยศ ชื่อเสียงของเราจะมีเสียหายหรือ ตายไปแล้วจะมีตถกนรกหรือ อย่างนี้เป็นต้น เขาจึงพร้อมจะปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของตนเองให้ดีขึ้นเสมอ

จะเห็นว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนาต้องมีปัญญากำกับด้วยเสมอ ซึ่งต่างจากศาสนาอื่นบางศาสนาที่จะสอนให้ศรัทธาอย่างเดียว คือ ถ้าพระคัมภีร์สอนไว้แบบนี้ ก็จะต้องเชื่อตามโดยไม่มีข้อแม้ ถ้าหากไม่เชื่อถือว่าเป็นคนบาป แต่สำหรับพระพุทธศาสนา แม้แต่การสอนหลักธรรมของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ก็ไม่ได้ทรงบังคับให้เชื่อตามที่พระองค์สอน พระองค์ทรงแนะนำให้พิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุด้วยผลและเห็นด้วยเสียก่อนแล้วจึงเชื่อ

ปัญญา

การพัฒนาปัญญา ปัญญา แปลว่า รู้ทั่วถึง หมายความว่า ความรู้ในเรื่องใดถ้ารู้ไม่ทั่วถึงไม่ทะลุปรุโปร่ง ไม่รอบด้าน ไม่นับเป็นปัญญาที่แท้ ความรู้มีอยู่ 2 ประเภท คือ ความรู้ที่มีมาตั้งแต่เกิด (สหชาติปัญญา) และมีความรู้ที่มีขึ้นด้วยการศึกษาเล่าเรียนและฝึกฝน (โยคปัญญา) อย่างแรกเป็นความรู้พื้นฐานที่ทุกคนพึงมีมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่บุคคล บางคนก็มีความรู้พิเศษที่คนอื่นไม่มีซึ่งภาษาไทยเรียกว่า “พรสวรรค์” เช่น มีความสามารถวาดภาพได้งดงาม ทั้งๆ ที่ไม่ได้เรียนมาจากใครเลย แต่กรณีอย่างนี้มีน้อย ความรู้ประเภทหลังนี้เท่านั้นที่ต้องการเน้นในที่นี้ เพราะความรู้ความฉลาดเป็นเรื่องที่ฝึกฝนอบรมกันได้ เรียกว่า “พรแสวง” คือ แสวงหาเอาภายหลังได้ตั้งพระบาลีรับรองไว้ว่า “ปัญญามีได้เพราะการฝึกฝนพัฒนา ปัญญาเสื่อมไปเพราะไม่ฝึกฝนพัฒนา”

ปัญญาหรือความรู้ที่ควรพัฒนามี 3 ลักษณะ ซึ่งขออธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบดังต่อไปนี้

1) ปัญญารู้จักความเสื่อม (อปายโกศล) หมายถึง รู้ว่าอะไรคือความเสื่อม และอะไรคือเหตุทำให้เกิดความเสื่อม การรู้เพียงแง่ใดแง่หนึ่งยังไม่ถือว่าเป็นอปายโกศล เช่น บางคนเงินเดือนไม่พอจ่าย ชักหน้าไม่ถึงหลัง เป็นหนี้สินมากมาย เขารู้ว่าเขามีปัญหา มีความทุกข์ เขาคิดว่าความทุกข์ที่เขาได้รับนี้ เพราะเจ้านายจ่ายเงินเดือนให้เขาน้อยเกินไปจึงไม่พอใช้จ่าย แต่เขาหารู้ไม่ว่าสาเหตุแท้จริงก็คือการที่เขาใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย และไม่รู้จักประหยัดอดออม การรู้จักแต่ความเสื่อมแต่ไม่รู้ลึกไปถึงสาเหตุแห่งความเสื่อม อย่างนี้ยังไม่พอจะต้องพิจารณาจนทราบสาเหตุที่แท้จริงของความเสื่อมด้วย

2) ปัญญาว่าความเจริญ (อายุโกศล) คือ รู้ว่าอะไรคือความดี ความเจริญที่แท้และก็รู้ด้วยว่าอะไรคือสาเหตุให้เกิดความดีความเจริญนั้น คนที่รู้ว่าความร่ำรวย ความมีหลักฐานมั่นคงเป็นความดีระดับโลกอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์ปุถุชนพึงมีพึงได้ แต่คิดไปว่าการจะร่ำรวยมีหน้ามีตาในสังคมนั้นจะต้องเป็นนักฉวยโอกาส รู้จักเอาเปรียบคน หรือขายของหนีภาษี หรือสิ่งเสพติด เป็นต้น อย่างนี้ไม่เรียกว่าเป็นอายุโกศลเพราะรู้แต่จะอะไรคือความเจริญ แต่สาเหตุให้ลุถึงความเจริญด้วยภคทรัพย์นั้นไม่ถูกต้อง จริงอยู่คนทุจริตคดโกงนั้นร่ำรวยได้และร่ำรวยเร็วด้วย แต่มิใช่สาเหตุที่แท้จริงเพราะผิดกฎหมายและศีลธรรม การรู้ว่าอะไรคือความเจริญ อะไรคือสาเหตุให้เกิดความเจริญอย่างแท้จริงเป็นปัญญาประการที่ 2

3) ปัญญาว่าจักวิธีการละเหตุแห่งความเสื่อมและสร้างเหตุแห่งความเจริญ (อุปายโกศล) คือ รู้ทั้งสองด้าน เรียกว่า “รู้ครบวงจร” คนที่รู้จักความเสื่อมและเหตุแห่งความเสื่อมอาจเพียงระมัดระวังไม่ทำความชั่วเท่านั้น แต่อาจไม่ทำความดีหรือสร้างสรรค์ประโยชน์อะไรให้แก่ตนและสังคมก็ได้ และในบางกรณีอาจระวังตัวมากจนกลายเป็นโทษก็ได้ ยกตัวอย่างข้าราชการระดับสูงรู้ว่าการเซ็นอนุมัติอะไรง่ายๆ อาจทำให้ผิดพลาดถึงขั้นออกจางานหรือติดคุกได้ จึงระมัดระวังไม่ยอมเซ็นอนุมัติอะไรง่ายๆ แม้แต่เรื่องที่เป็น “กิจวัตรประจำวัน” จึงอาจทำให้งานล่าช้าเกิดความเสียหายแก่ราชการได้ในบางเรื่องบางกรณี

ในทางตรงกันข้าม ถ้ามองแต่ในแง่ความเจริญและเหตุแห่งความเจริญอย่างเดียวอาจทำให้ไม่ระมัดระวัง เพราะคิดแต่จะได้ประโยชน์ก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น ชาวนาชาวสวนเห็นที่ดินราคาแพงขึ้นคิดว่าเป็นโอกาสได้เงินมหาศาล จึงขายไร่นาจที่เป็นมรดกตกทอดมานานได้เงินหลายสิบล้านบาท แรกๆ ก็แบ่งขายแต่เมื่อเห็นว่าได้ราคาดีมาจึงขายจนหมด เพราะไม่มีความรู้ในการบริหารเงินจำนวนมากขนาดนี้ จึงเอาเงินไปซื้อรถปิกอัพบ้าง รถจักรยานยนต์บ้าง แจกลูกหลานคนละคันสองคน ซื้อวัตถุล้ำวามสะดวกบำรุงบำเรอชีวิตมากมาย ไม่นานเงินที่ได้จากการขายไร่นาจก็ร่อยหรอหมดไป ในที่สุดก็มาเช่านายทุนทำกินบนที่ดินดั้งเดิมของตนนั่นเอง อย่างนี้เรียกว่ามองแต่ผลที่จะได้ มองเห็นแต่ความเจริญด้านเดียว ไม่รู้จักมองด้านเสื่อมซึ่งอาจจะตามมาได้

ผู้ที่ฉลาดแท้จริงจะต้องมีปัญญาทั้ง 3 ประการ คือ

1. รู้ทางเสื่อมและผลของทางเสื่อม รู้ทางเจริญและผลของทางเจริญ
2. รู้อุปายหรือวิธีแก้และป้องกันความเสื่อม
3. รู้วิธีสร้างความเจริญและรักษาความเจริญให้คงอยู่ ตลอดถึงส่งเสริมให้เจริญยิ่งขึ้นไปอีกด้วย

พระพุทธศาสนาเห็นว่าศรัทธาที่ถูกต้องจะต้องเป็นความเชื่อในความดีงามของมนุษย์ เชื่อมั่นในการกระทำของตนเอง ศรัทธาที่ถูกต้องจะต้องไม่ใช่ความเชื่อ “ฝังหัว” อย่างมืดบอด ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากเป็นไปเพื่อให้เกิดปัญญา รู้ผิดชอบชั่วดี รู้ทางเสื่อมทางเจริญ และรู้วิธี ละทางเสื่อมสร้างสรรค์ทางเจริญ

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นท่ามกลางสภาพสังคมในอินเดียที่เต็มไปด้วยปัญหาวุ่นวาย นานัปการ ขณะที่คำสอนหรือแนวคิดใดๆ ก็ยังไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาความคับข้องใจของผู้คนในสังคมอินเดียขณะนั้นได้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งแปลกใหม่ในสังคมอินเดีย เป็นแรง ดึงดูดให้ผู้คนหันมาศึกษาและยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก แม้ว่าคำสอน ของพระพุทธศาสนาจะแตกต่างจากหลักคำสอนของศาสนาอื่นๆ หรือลัทธิความเชื่ออื่นๆ ที่ใน อินเดียนับถือกันมาก่อนหน้านั้นก็ตาม ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนานั้นปฏิเสธความเชื่อเรื่อง พระเจ้า แล้วสอนให้มนุษย์พิจารณาสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ พิจารณาหาสาเหตุและผลลัพธ์ของการกระทำ นอกจากนี้ลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาที่ ทำให้ผู้คนหันมานับถือกันมากมายนั่น คือ การมีทฤษฎีที่เป็นสากล มีข้อปฏิบัติที่ยึดหลักทาง สายกลางและมุ่งเน้นการพัฒนาศรัทธาที่ถูกต้อง หรืออาจจะกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเปิด โอกาสให้มนุษย์ใช้ปัญญาพิจารณาตัดสินทุกๆ สิ่งตามความจริงด้วยตนเอง ไม่มีโอกาสกำหนด กฎเกณฑ์ขู่บังคับใดๆ เมื่อมนุษย์พิจารณาความเห็นความจริงตามคำสอนในพระพุทธศาสนา แล้ว จึงหันมาศรัทธาและนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักในการดำเนินชีวิตสืบทอดมา จนปัจจุบันนั่นเอง

นักเรียนควรรู้

การพัฒนาปัญญาหรือการเจริญปัญญาให้่องงสามารถทำได้ 3 ทาง คือ สุตมย ปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง ประโยชน์หลัก คือ ทำให้เข้าใจสิ่งที่เราไม่เคยรู้มาก่อนหรือ เข้าใจสิ่งนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด ประโยชน์หลัก คือ การเกิด ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนขึ้นในสิ่งที่เรารับฟังมา และ ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิด จากการลงมือทำ ประโยชน์หลัก คือ ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้รับพิจารณาอย่างสมบูรณ์ จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

ใบกิจกรรมที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม
เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามหรือเขียนคำอธิบายสั้นๆ (10 คะแนน)

1. พระพุทธศาสนามีทฤษฎีที่เป็นสากล หมายความว่าอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบ คำอธิบาย (3 คะแนน)

.....

.....

.....

.....

2. พระพุทธศาสนามีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง หมายความว่าอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบ (3 คะแนน)

.....

.....

.....

.....

3. การพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะสำคัญอย่างไรจงอธิบายและยกตัวอย่าง (4 คะแนน)

.....

.....

.....

.....

ใบกิจกรรมที่ 2

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม
เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

คำชี้แจง ให้นักเรียนนำข้อมูลข่าวสารมาวิเคราะห์ตามหัวข้อที่กำหนด (10 คะแนน)

เรื่องที่ 1
ชื่อเรื่อง
(ประเด็นสำคัญ)
ที่มา

1. สาระของเรื่อง หรือการกระทำของบุคคล หรือการกระทำของกลุ่มคน แสดงถึง การปฏิบัติ
ที่สอดคล้องกับทางสายกลางอย่างไร (2 คะแนน)

.....
.....
.....

2. สาระของเรื่อง หรือการกระทำของบุคคล หรือการกระทำของกลุ่มคน แสดงถึง การปฏิบัติ
ที่เป็นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างไร (2 คะแนน)

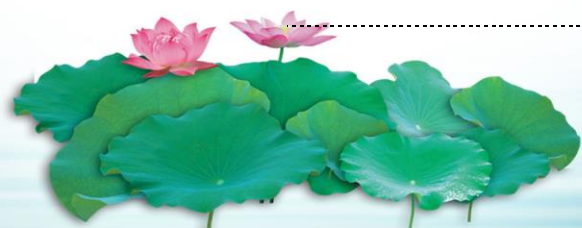
.....
.....
.....

3. ผลของการปฏิบัติมีผลดีต่อตนเองและสังคม อย่างไร (3 คะแนน)

.....
.....
.....

4. นักเรียนได้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ปฏิบัติอย่างไร (3 คะแนน)

.....
.....
.....

แบบทดสอบหลังเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม
เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ
เวลา 20 นาที

คำสั่ง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงใน
กระดาษคำตอบ

- ข้อใดไม่จัดเป็นหลักความเชื่อใน กาลามสูตร 10 ประการ
 - อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะอ้างตำรา
 - อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะคนพูดเป็นที่รัก
 - อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะตรีกตามอาการ
 - อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะได้ยินได้ฟังตามๆ กันมา
- เมื่อนักเรียนต้องการซื้อมือถือเครื่องใหม่ นักเรียนควรใช้วิธีคิดใด มาช่วยตัดสินใจในการเลือกซื้อเพื่อจะได้รู้จักใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าและแท้จริงมากที่สุด
 - วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม
 - วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก
 - วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ
 - วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุและปัจจัย
- ข้อใดให้ความหมายของคำว่า “พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากล” ได้ถูกต้องที่สุด
 - เป็นที่ยอมรับของคนนานาประเทศ
 - มีหลักการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
 - มีหลักการและวิธีการเป็นที่ยอมรับว่ามีความถูกต้องและพิสูจน์ได้
 - มีผู้คนทั่วโลกเข้าไปปฏิบัติตาม และนำไปเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักทั่วไปในสากล

4. วิธีคิดในข้อใดจัดเป็นการคิดตามแบบโยนิโสมนสิการ
 - ก. วิธีคิดแบบชักจูงใจด้วยของรางวัล
 - ข. วิธีคิดแบบทำใจให้ยอมรับกับปัญหา
 - ค. วิธีคิดแบบตามหลักการและความมุ่งหมาย
 - ง. วิธีคิดแบบปล่อยวางตามกฎแห่งกรรมและความไม่เที่ยง

5. ผู้ใหญ่ลี เป็นผู้ใหญ่บ้านหนองน้ำใส ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในการยึดถือความเห็นส่วนใหญ่ของชาวบ้านเป็นหลักในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้านนักเรียนคิดว่าผู้ใหญ่ลีมีคุณธรรมในข้อใด
 - ก. อุตตาริบัติ
 - ข. โลกาธิปไตย
 - ค. ธรรมาธิปไตย
 - ง. มัชฌิมาธิปไตย

6. ข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลางของพระพุทธศาสนาได้แก่ข้อใด
 - ก. มัชฌิมาปฏิบัติ
 - ข. เยภุยยสิกา
 - ค. โอวาทปาติโมกข์
 - ง. อนันตลักขณสูตร

7. ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตั้งงามที่ประกอบด้วยเหตุผล คือความหมายของคำในข้อใด
 - ก. ความเชื่อ
 - ข. ความเลื่อมใส
 - ค. ความศรัทธา
 - ง. ความมีวิจารณ์ญาณ

8. การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นักเรียนควรยึดถือหลักธรรมต่อไปนี้ ยกเว้นข้อใด
 - ก. สัจจริยกรรม
 - ข. อุบาสกธรรม
 - ค. บุญกิริยาวัตถุ
 - ง. สาราณียธรรม

9. วิธีคิดแบบจำแนกประเด็นและแง่มุมต่างๆ ในทุกด้าน โดยการมองเห็นได้หลายมุมเพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้คำตอบที่ถูกต้องสมบูรณ์ จัดเป็นวิธีคิดแบบใด
- ก. วิธีคิดแบบอริยสัจ
 - ข. วิธีคิดแบบวิภังควิธี
 - ค. วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ
 - ง. วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม
10. จากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน นักเรียนคิดว่าหลักธรรมในข้อใดสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
- ก. อธิปไตย 3
 - ข. สังคหวัตถุ 4
 - ค. เบญจศีล 5
 - ง. อริยมรรค 8

กระดาษคำตอบแบบทดสอบหลังเรียน

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....

ข้อ	ก	ข	ค	ง
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
10	

ภาคผนวก

เฉลย ใบกิจกรรมที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม
เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนานับการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามหรือเขียนคำอธิบายสั้นๆ (10 คะแนน)

1. พระพุทธศาสนามีทฤษฎีที่เป็นสากล หมายความว่าอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบ
คำอธิบาย (3 คะแนน)

..... ทฤษฎีที่เป็นสากลของพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ 4 หรือหลักความจริงอันประเสริฐ
ดังนี้

..... 1) สอนว่าชีวิตและโลกนี้มีปัญหา

..... 2) สอนว่าปัญหามีสาเหตุ มิได้เกิดขึ้นลอยๆ

..... 3) สอนว่ามนุษย์สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง

..... 4) สอนว่าการแก้ปัญหานั้นต้องใช้ปัญญาและความพากเพียร

(ตัวอย่างประกอบ พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)

2. พระพุทธศาสนามีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง หมายความว่าอย่างไร จงยกตัวอย่าง
ประกอบ (3 คะแนน)

..... ข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลางของพระพุทธศาสนา คือ มัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่
อริยมรรคมีองค์ 8 ดังนี้

..... 1) ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ)

..... 2) ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ)

..... 3) เจรจาชอบ (สัมมาวาจา)

..... 4) การกระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ)

..... 5) การเลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ)

..... 6) พยายามชอบ (สัมมาวายามะ)

..... 7) ระลึกชอบ (สัมมาสติ)

..... 8) ตั้งใจมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ)

(ตัวอย่างประกอบ พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)

3. การพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะสำคัญ
อย่างไรจงอธิบายและยกตัวอย่าง (4 คะแนน)

..... ศรัทธาจะนำไปสู่การพัฒนา มีลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

..... 1) เชื่อมั่นในความดีงามของมนุษย์ เช่น เชื่อมั่นในความดีงามของพระพุทธเจ้า และ
เชื่อว่าบุคคลที่ปฏิบัติตามแนวของพระพุทธองค์แล้วจะบรรลุถึงความดีงามนั้นจริงก็จะ
ปฏิบัติตาม

..... 2) เชื่อมั่นในกฎแห่งการกระทำและผลของการกระทำ เช่น เชื่อว่าถ้าขยันเรียนและ
ขยันอ่านหนังสือก็ย่อได้รับความรู้จากเรื่องที่อ่าน

..... 3) เชื่อมั่นว่ามนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำและผลของการกระทำนั้น เช่น เมื่อ
มีความเชื่อว่ากระทำอะไรไปแล้วย่อมได้รับผลของการกระทำ ก็จะทำให้รู้จักระมัดระวังตัว
การพัฒนาปัญญา มี 3 ลักษณะ ดังนี้

..... 1) ปัญญารู้จักความเสื่อม (อุปายโกศล) หมายถึง รู้ว่าอะไร คือ ความเสื่อม อะไร
คือเหตุให้เกิดความเสื่อม เช่น รู้ว่าเงินเดือนไม่พอจ่าย รู้สาเหตุว่าฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายไม่
ประหยัด

..... 2) ปัญญารู้จักความเจริญ (อายุโกศล) หมายถึง รู้ว่าอะไร คือ ความดีความเจริญ
ที่แท้จริง และรู้สาเหตุที่ทำให้เกิดความดีความเจริญนั้น เช่น รู้ว่าตนมีตำแหน่งหน้าที่การ
งานดี รู้สาเหตุว่ามีความขยันปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่รับผิดชอบ

..... 3) ปัญญารู้จักวิธีการละเหตุแห่งความเสื่อมและสร้างเหตุแห่งความเจริญ (อุปาย
โกศล) หมายถึง รู้ทั้งสองด้าน คือ รู้ทั้งความเสื่อมและเหตุแห่งความเสื่อม และรู้ทั้งความดี
และสาเหตุที่ทำให้เกิดความดีและความเจริญ เช่น รู้ว่าการขี้เกียจไม่ขยันทำงานจะทำให้
นายจ้างรังเกียจ และรู้ว่านายจ้างชอบคนที่มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลาก็พยายามปฏิบัติให้
ได้ตามที่นายจ้างต้องการ ก็จะทำให้มีความเจริญในการทำงาน

..... (ตัวอย่างประกอบ พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)

เฉลย ใบกิจกรรมที่ 2

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม
เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

คำชี้แจง ให้นักเรียนนำข้อมูลข่าวสารมาวิเคราะห์ตามหัวข้อที่กำหนด (10 คะแนน)

เรื่องที่ 1 ชื่อเรื่อง (ประเด็นสำคัญ) ที่มา

1. สาระของเรื่อง หรือการกระทำของบุคคล หรือการกระทำของกลุ่มคน แสดงถึง การปฏิบัติ
ที่สอดคล้องกับทางสายกลางอย่างไร (2 คะแนน)

.....
.....

2. สาระของเรื่อง หรือการกระทำของบุคคล หรือการกระทำของกลุ่มคน แสดงถึง การปฏิบัติ
ที่เป็นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างไร (2 คะแนน)

.....
.....

3. ผลของการปฏิบัติมีผลดีต่อตนเองและสังคม อย่างไร (3 คะแนน)

.....
.....

4. นักเรียนได้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ปฏิบัติอย่างไร (3 คะแนน)

.....
.....

(พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)

เฉลย แบบทดสอบก่อนเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม

เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

- ข้อใดให้ความหมายของคำว่า “พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากล” ได้ถูกต้องที่สุด
 - มีหลักการและวิธีการเป็นที่ยอมรับว่ามีความถูกต้องและพิสูจน์ได้
- ข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลางของพระพุทธศาสนาได้แก่ข้อใด
 - มัชฌิมาปฏิปทา
- ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตั้งงามที่ประกอบด้วยเหตุผล คือความหมายของคำในข้อใด
 - ความศรัทธา
- ข้อใดไม่จัดเป็นหลักความเชื่อใน กาลามสูตร 10 ประการ
 - อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะคนพูดเป็นที่รัก
- วิธีคิดในข้อใดจัดเป็นการคิดตามแบบโยนิโสมนสิการ
 - วิธีคิดแบบตามหลักการและความมุ่งหมาย
- เมื่อนักเรียนต้องการซื้อมือถือเครื่องใหม่ นักเรียนควรใช้วิธีคิดใด มาช่วยตัดสินใจในการเลือกซื้อเพื่อจะได้รู้จักใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าและแท้จริงมากที่สุด
 - วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม
- วิธีคิดแบบจำแนกประเด็นและแง่มุมต่างๆในทุกด้าน โดยการมองเห็นได้หลายมุมเพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้คำตอบที่ถูกต้องสมบูรณ์ จัดเป็นวิธีคิดแบบใด
 - วิธีคิดแบบวิภาษวาท
- จากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน นักเรียนคิดว่าหลักธรรมในข้อใดสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
 - อธิปไตย 3
- ผู้ใหญ่ลี เป็นผู้ใหญ่บ้านหนองน้ำใส ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในการยึดถือความเห็นส่วนใหญ่ของชาวบ้านเป็นหลักในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้าน นักเรียนคิดว่าผู้ใหญ่ลีมีคุณธรรมในข้อใด
 - โลกาธิปไตย
- การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นักเรียนควรยึดถือหลักธรรมต่อไปนี้ ยกเว้นข้อใด
 - สาราณียธรรม

เฉลย แบบทดสอบหลังเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ชุดการสอน เรื่อง การดำเนินชีวิตบนหลักธรรม

เล่มที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

- ข้อใดไม่จัดเป็นหลักความเชื่อใน กาลามสูตร 10 ประการ
 - อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ เพียงเพราะคนพูดเป็นที่รัก
- เมื่อนักเรียนต้องการซื้อมือถือเครื่องใหม่ นักเรียนควรใช้วิธีคิดใด มาช่วยตัดสินใจในการเลือกซื้อเพื่อจะได้รู้จักใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าและแท้จริงมากที่สุด
 - วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม
- ข้อใดให้ความหมายของคำว่า “พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากล” ได้ถูกต้องที่สุด
 - มีหลักการและวิธีการเป็นที่ยอมรับว่ามีความถูกต้องและพิสูจน์ได้
- วิธีคิดในข้อใดจัดเป็นการคิดตามแบบโยนิโสมนสิการ
 - วิธีคิดแบบตามหลักการและความมุ่งหมาย
- ผู้ใหญ่ลี เป็นผู้ใหญ่อำนาจน้ำใส ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในการยึดถือความเห็นส่วนใหญ่ของชาวบ้านเป็นหลักในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้าน นักเรียนคิดว่าผู้ใหญ่อลีมีคุณธรรมในข้อใด
 - โลภากิปีเตย
- ข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลางของพระพุทธศาสนาได้แก่ข้อใด
 - มัชฌิมาปฏิปทา
- ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตั้งงามที่ประกอบด้วยเหตุผล คือความหมายของคำในข้อใด
 - ความศรัทธา
- การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นักเรียนควรยึดถือหลักธรรมต่อไปนี้ ยกเว้นข้อใด
 - สราณียธรรม
- วิธีคิดแบบจำแนกประเด็นและแง่มุมต่างๆ ในทุกด้าน โดยการมองเห็นได้หลายมุมเพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้คำตอบที่ถูกต้องสมบูรณ์ จัดเป็นวิธีคิดแบบใด
 - วิธีคิดแบบวิภาษวาท
- จากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน นักเรียนคิดว่าหลักธรรมในข้อใดสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหามา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
 - อธิปไตย 3

บรรณานุกรม

- ฝ่ายวิชาการ บริษัท อักษรเจริญทัศน์. (2554). **คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ อิงมาตรฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4**. กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์.
- เยาวลักษณ์ อักษร. (2556). **หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4**. กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์.
- วิทย์ วิศทเวทย. (2558). **หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐานพระพุทธศาสนา ม.4**. กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2551). **แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พระพุทธศาสนา ม.4**. กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์.